

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 23, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received*: 12.09.2020

Kabul Tarihi / *Date of Accepted*: 22.10.2020

Sayfa / *Page*: 294-313

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer*:

 Öğr. Gör. İbrahim Kaplankıran
İstanbul Aydın Üniversitesi, TÖMER
ibrahimkaplankiran@aydin.edu.tr

 Erdem Kumsar
Türkçe Öğretmeni, Maarif Vakfı, Gine Cumhuriyeti
erdem_kumsar@hotmail.com

ET- YARDIMCI FİİLİYLE OLUŞTURULAN BİRLEŞİK FİİLLERİN TÜRKÇE DİL ÖĞRETİM DERS KİTAPLARINDAKİ SIKLIĞI ÜZERİNE (YEDİ İKLİM TÜRKÇE VE YENİ HİTİT TÜRKÇE TEMEL DÜZEY A1-A2)

Öz

İnsanlar; duygularını, düşüncelerini, yapmak ve iletmek istediklerini kelimelerle ifade eder ve karşı tarafa aktarır. Tüm bu ifadeleri sağlıklı bir şekilde aktaran ve etkili bir iletişimi sağlayan türlerden birisi de fiillerdir. Fiiller, kendi içlerinde farklı türlere ayrılmakta ve yabancılara Türkçe öğretiminde ayrı bir yere sahip olmaktadır. Özellikle de yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller Türkçeyi yeni öğrenmeye başlayan öğren(i)ciler için bazen bir problem teşkil etmekte olup bu fiillerin öğrenimi ve günlük hayatta kullanımı basit fiillere göre daha güç olabilmektedir.

Türkçede gerek günlük hayatta gerekse diğer alanlarda en çok kullanılan yardımcı fiillerden biri et- fiilidir. Kendinden önceki kelimeyle birleşerek yeni bir kavramı karşılayan bu fiiller yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenmeye başlayan öğren(i)cilerin yanlış kullandıkları ya da sıklıkla hata yaptıkları konuların başında gelmektedir. Günlük hayatta sıkça kullandığımız bu türden fiillerin öğretilmesine ders kitaplarında yeteri kadar yer verilmediğinde istenilen hedefe maalesef ulaşamamaktadır.

Yapılan çalışmayla “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi”nde önemli yerleri olan Yedi İklim Türkçe ve Yeni Hitit Türkçe A1, A2 temel seviye dil öğretim kitaplarında yer alan et- yardımcı fiiliyle kurulan birleşik fiiller karşılaştırılmış olup ortak olan ve olmayan kelimeler tespit edilmiştir. Temel becerilere göre karşılaştırılması da yapılan çalışmada sıklık analizi ortaya konulmuş ve istatistiksel verilere dayanarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine katkılar sağlamak istenilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Birleşik Fiiller, et- Yardımcı Fiili, Kelime Sıklığı

ON THE FREQUENCY OF COMPOUND VERBS CREATED WITH ET-AUXILIARY VERB IN TURKISH LANGUAGE TEACHING COURSE BOOKS (YEDI IKLİM TURKCE AND YENİ HITİT TURKCE BASIC LEVEL A1-A2)

Abstract

People express with words their feelings, thoughts, what they want to do and convey, and narrate to others. Verbs are one of the types that convey all these expressions in salubriously and provide effective communication. Verbs are divided into different types and have a special place in teaching Turkish to foreigners. Especially compound verbs created with auxiliary verbs sometimes pose a problem for students who are just starting to learn Turkish and learning and using these verbs in daily life can be more difficult than simple verbs.

One of the most used auxiliary verbs in Turkish both in daily life and in another field is et- verb. These verbs, which supply a new notion by combining with the previous word, are one of the issues that students who have started learning Turkish as a foreign language use incorrectly or frequently make mistakes. When the teaching of such verbs, which we use frequently in daily life, is not given place enough in the course books, the desired goal cannot be achieved unfortunately.

With this study, compound verbs created with et- auxiliary verb which take place in A1-A2 basic level language teaching course books of Yedi İklim Türkçe and Yeni Hitit Türkçe in “Teaching Turkish as a Foreign Language”, are compared and common and non-common words have been determined. In this study, which was also compared according to basic skills, frequency analysis was presented, and it was aimed to contribute to the teaching of Turkish as a foreign language based on statistical data.

Key Words: Turkish as a Foreign Language, Teaching Turkish as a Foreign Language, Compound Verbs, et- Auxiliary Verb, Word Frequency

1. Giriş

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalar her geçen gün yeni bir ivme kazanmaktadır. Bu yapılan çalışmalar, araştırmacılar tarafından ayrı bir titizlikle ele alınmakta ve

Türkçenin öğretimine önemli katkılar sağlamaktadır. “Çok dillilik ve çok kültürlülük, ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirmekte ve bu durum yabancı dil öğrenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'nin her alanda diğer ülkelerle ilişkilerinin gelişmesi dünyada Türkiye Türkçesi öğrenimine/öğretimine olan ilginin artmasını sağlamıştır” (Kumsar ve Kaplankıran 2016: 83). “Türkiye'deki Türkçe, sadece Türkiye Türklerinin ana dili değildir. Eski Osmanlı topraklarında yaşayan tüm Türkler, hatta Türk kültürüyle şekillenmiş diğer unsurlar Türkçeyi kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir” (Özkan 2019: 11). Bu nedenle Türkçe; Orta Asya'dan Avrupa'ya, Çin Seddi'nden Sibiryaya kadar çok geniş bir coğrafyada konuşulan önemli ve etkili bir dildir. Bu etkiyi dil yapısında, kelime hazinesinde, ahenginde, anlatım gücünde, telaffuzunda, popülerliğinde ve daha pek çok unsurunda fazlasıyla görmek mümkündür. “Birçok yabancı bilim adamı Türkçenin musikisine hayrandır. İnsanlar bizi ve dilimizi merak ettikleri için birçok ülkede Türkçe öğretilmektedir” (Argunşah 2008: 75).

Dil öğretimi içerisinde yer alan tüm konular kendi içerisinde önemli olmakla beraber iletişimin en temel noktası olan kelime öğretimi ve hazinesi bu özellikleriyle ayrı bir yerde durmaktadırlar. Türkçe sözlükte kelime hazinesi “söz dağarcığı, söz varlığı, vokabüler, kelime kadrosu” şeklinde tanımlanmıştır (TDK Türkçe Sözlük 1998: 1265). Zeynep Korkmaz kelime hazinesini “Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı” olarak ifade etmiştir (Korkmaz 2010: 144). Kelime öğretimi en genel ifadeyle isimler ve fiiller olarak iki ana başlıkta; daha özel de ise sıfatlar, zarflar, bağlaçlar, edatlar, zamirler, ünlemler gibi türler içerisinde ayrı olarak ele alınmaktadır. Bu durum ana dili öğretimi için de yabancılara Türkçe öğretimi için de geçerli olan önemli tespitlerdendir. “İnsan kelime ve kavramlarla düşünür, zihninde tasarladığı durumu sözcük veya söz öbekleriyle ifade eder. Dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin bireye kazandırılması ile bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi, edinilmiş zengin sözcük dağarcığı ile yakından ilişkilidir” (Karatay 2007: 144). Burada üzerinde durulması ve dikkat edilmesi gereken noktalar hangi kelimelerin nasıl öğretilmek istendiğidir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretiminde hangi düzeye göre hangi kelimelerin öğretilmek istendiği ve bu öğretilmesi hedeflenen kelimelerin -isim veya fiil cinsinden- konulara göre dağılımı, tekrarı ve kelime sıklığı üzerinde ayrıca durulması gereken güncel bir meseledir. Çünkü öğren(i)cilerin temel düzeyde bilmesi gereken kelimeler anlama ve anlatma mekanizmalarını etkilemekte ve hedef dilde düşünmelerini tetiklemektedir. “Öğrencinin kelime servetini artırmaya yönelik etkinliğin öğrenciye kelime kazandırma ve kazandığı kelimeyi kullanmasını sağlama amaçlarına yönelik olarak ayrı ayrı uygulanması gerekir” (Demir 2006: 16). Bu noktadan hareketle öğretimi hedeflenen kelimelerin ders kitaplarındaki beceri alanlarına göre dağılımı ve görsel unsurlarla takviye edilmesi de başarıyı etkileyen unsurlardandır. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretilmesi Avrupa Dil Gelişim Dosyası çerçevesinde yapılmakta ve burada kazandırılması hedeflenen kelime, konu ve becerilere göre genel bir öğretim çizelgesi oluşturulmaktadır.

Türkçede cümle içerisinde verilmek istenilen duygu, düşünce, anlam ve mesajı taşıyan ve tüm sorumluluğu yüklenen tür şüphesiz fiillerdir. Fiiller iş, oluş, hareket ve durum bildirerek iletişimi sağlamakta ve kelime öğrenimi/öğretiminde ilk sıralarda yer almaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması için fiillerle ilgili muhtelif bazı tanımlar şöyledir:

Muharrem Ergin; “Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir. Hareketler nesnelere mekân ve zaman içindeki yer değiştirmeleridir. Nesnelere oluşları, kılışları, duruşları, kısacası her türlü faaliyetleridir” demektedir (Ergin 2012: 280-281). Tahsin Banguoğlu; “Bir kılış, bir durum veya oluşu toplu bir deyimle olup biteni (procès) anlatan kelimeye fiil adını veririz” diye ifade etmektedir (Banguoğlu 2011: 408). T. Nejat Gencan “Eylem, varlıkların yaptıkları işleri, devimleri, kılışları ya da onlarla ilgili oluşları, yargıları zamana ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüklerdir” şeklinde açıklamaktadır (Gencan 2001: 300). Haydar Ediskun “Varlıkların yardımını isteyen, onların yardımıyla hareket, oluş, kılış -kısaca, eylem- anlatan kelimeler de vardır ki bunlara fiil (eylem) diyoruz” olarak tanımlamaktadır (Ediskun 1999: 170). Zeynep Korkmaz “Bir kılış, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelimelerdir” diye belirtmektedir (Korkmaz 2010: 91).

Fiiller yapılarına göre basit, türemiş ve birleşik fiiller olarak üçe ayrılmakta ve bu türler kendi içlerinde de sınıflandırılmaktadır. Birleşik fiillerle ilgili bazı tanımlar şu şekildedir:

Muharrem Ergin birleşik fiillerle ilgili olarak şöyle demektedir: “Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur. İsim veya fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra getirilir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiilleri de ayrı ayrıdır” (Ergin 1989: 364). Haydar Ediskun birleşik fiilleri “İki ya da daha çok kelimenin birleşip kaynaşmasından oluşan yeni anlamdaki fiillerdir” şeklinde ifade etmekte ve buna bağlı olarak yapı, anlam ve yazım özelliklerine göre tasniflerde bulunmaktadır. Üçüncü öbek tasnifindeki tanımında ise “İsim kök ya da gövdesinden bir kelime ile et-, eyle-, kıl-, buyur-, ol- yardımcı fiillerinden biriyle oluşan birleşik fiillerdir” şeklinde konuyu örneklendirmektedir (Ediskun 1999: 228). Zeynep Korkmaz, birleşik fiili “Ad soylu bir kelimeyle *etmek*, *eylemek*, *olmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya birer sıfat-fiil ya da zarf-fiil ekleriyle birbirine bağlanmış iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü” olarak tanımlamıştır (Korkmaz 2010: 46). Ahmet Bican Ercilasun birleşik fiiller için “İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar. Hareket, oluş ifade eden bir kavramı karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl istifade ediyorsak birleşik fiillerden de aynı şekilde faydalanırız” demiştir (Ercilasun 1984: 48). Günay Karaağaç birleşik fiili “Türkçede bir ad veya eyleme yardımcı eylemlerden biri getirilerek oluşturulan söz öbeklerine birleşik eylem denir” şeklinde ifade etmiştir (Karaağaç 2012: 471). Leyla Karahan birleşik fiilleri “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur” şeklinde tanımlamakta ve “En işlek yardımcı fiiller “*et-* ve *ol-*“ fiilleridir. “*yap-*, *bulun-*“ fiilleri de sıkça kullanılır. “*kıl-* ve *eyle-*“ fiillerinin ise işlekliliği azalmıştır” şeklinde konuyu açıklamaktadır (Karahan 2005: 73-74). Mustafa Özkan birleşik fiilleri “İster bir isim unsuru ile bir fiil unsurundan, ister bir fiille başka bir fiilin birleşmesinden meydana gelmiş olsun, birleşik fiillerde de bir anlamca kaynaşma söz konusudur ve bunlar tek bir kavramı karşılarlar” şeklinde açıklamış ve birleşik fiil yapmada kullanılan fiilleri tam yardımcı fiil ve yarı yardımcı fiiller olarak ikiye ayırmıştır (Özkan 2009: 270-271). Günay Karaağaç yardımcı fiillerin işlevleri hakkında: “İster geçişli, ister geçişsiz birleşik eylem yapmış olsunlar; yardımcı eylemlerin asıl amacı, adları kendileriyle ilgili bir eyleme dönüştürmektir. Yönleri geriye doğru olan bu yardımcı eylemler, yapım eki gibi çalışırlar” demektedir (Karaağaç 2012: 472). Bu şekilde yapılan

birleşik fiiller isimleri fiil yapmakta ve tüm anlamı üstlenmektedir. Haydar Ediskun, bu yapıların isim soyundan bir kelime veya yansıma ile *et-*, *ol-*, *eyle-*, *kıl-*, *buyur-* yardımcı fiillerinden oluştuğunu ifade etmekte ve *et-* yardımcı fiilin geçişli bir fiil olarak kullanıldığı kelimelere yapmak, meydana getirmek, olmasını sağlamak anlamlarını yüklediğini söylemektedir (Ediskun 2004: 243).

Birleşik fiiller için farklı ölçütler dikkate alınsa da temel görüş bu fiillerin bir kavramı karşılamak ve ifade etmek için bir araya gelmeleri olduğu yönündedir. Kendi içerisinde farklı sözcüklerle oluşturulan tür olmakla beraber birleşik fiil oluşturmada en çok kullanılan yardımcı fiilin *et-* fiili olmasından hareketle bu çalışma yapılmıştır. Çalışmanın ana konusunu teşkil eden isim + *et-* yardımcı fiiliyle oluşan birleşik fiiller çoğunlukla yabancı kelimeleri fiillere dönüştürmekte ve üç şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Ayrı olarak yazılan ve bir ses olayı olmayan birleşik kullanım: davet *et-*, rahat *et-* vb.
- Ünlü düşmesi şeklinde oluşan birleşik kullanım: seyret-, kaybet- vb.
- Ünsüz türemesi şeklinde oluşan birleşik kullanım: affet-, hisset- vb.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde isimler ve basit fiiller öğrencilerin zihninde daha uzun süre kalmakta olup bu isim ve fiillerin öğrenimi daha hızlı gerçekleşmektedir. Fakat bu türlerin dışında kalan ve biraz daha kompleks/karmaşık yapıda olan yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiillerin öğreniminde bazı zorluklar yaşanmaktadır. Özellikle *et-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-*, *yap-* gibi pek çok yardımcı unsurlar ile birlikte kullanılan birleşik fiiller öğren(i)ciler tarafından çok karıştırılmakta ve bu durum bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fiiller doğru olarak anlatılmadığı, anlaşılmadığı, sık sık tekrar edilmediği ve cümlelerde yeterli örnekleri verilmediği takdirde öğrencilerin hafızasında kalıcı olamamaktadır.

Eğitim-öğretim süreci içerisinde en çok yararlanılan materyaller şüphesiz ders kitaplarıdır. “Ders kitapları, öğrencinin kelime servetini besleyen önemli kaynaklardan biridir. Bu kitaplar aracılığı ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen kelimeler, eğitim düzeyine göre önceden belirlenmiş ve kademeli olarak metinlere yerleştirilmiş olması gerekir” (Demir 2006: 220). Öğretilecek olan tüm konuları içerisinde barındıran ders kitapları öğrenimin gerçekleşmesinde büyük bir öneme sahip olmakta ve bu süreçte etkin bir rol oynamaktadır. İnsanların gerek konuşma ve yazma becerilerinde, gerekse okuma ve dinleme becerilerinde anlatmak istediklerini doğru, etkili ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilmesi için yeteri kadar kelime bilgisine dolayısıyla da fiil hazinesine sahip olması gerekmektedir. Tabii bu kelimelerin öğretiminde pek çok unsur etkili olmakla beraber ders kitaplarında yer alan konular, görseller, okuma metinleri ve alıştırmalar ayrıca önem arz etmektedir. Türkçe Sözlük’te söz varlığı “bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, vokabüler, kelime hazinesi” olarak tanımlanmakta; kelime sıklığı ise “dilde bir sözün kullanılma oranı, frekans” olarak geçmektedir (TDK Türkçe Sözlük 1998: 1265, 2027). Ders kitapları içerisinde yer alan tüm konuların okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerine hitap etmesi ve öğrenilen fiillerin akılda daha kalıcı olması için bu kelimelerin yeterli düzeyde tekrarlanması gerekmektedir. “Ders kitaplarının yazımında da sıklık taraması çalışmaları oldukça önemlidir. Çünkü elde bir sözcük istatistiği olmadığı takdirde okuma kitaplarının yazarları bir sözcüğü eserine alıp frekansı çok daha yüksek olan bir başka sözcüğü ihmal ederek çocukların

zamanında fikri, zihni olgunluğa ulaşmasına ket vurabilir” (Açık 2013: 3). Tüm becerileri kapsayacak şekilde tekrar edilen kelimeler hem Türkçenin ana dil, hem de yabancı dil olarak öğrenilmesi/öğretildiğindeki başarıyı muhakkak en üst seviyelere taşıyacaktır. “Bunun yanında kelime sıklığı çalışmaları, temel söz varlığının ve sözcük hazinesinin oluşturulmasında, dilin gelişim süreci hakkında fikir edinmede, metin çözümlerinin daha sağlıklı yapılmasında ve kelimelerden hareketle kültür değişimini anlamada katkı sağlayacaktır” (Aydın 2015: 4). Doğan Aksan, her dilde bazı sözcüklerin diğer öğelerden çok daha sık kullanıldığını söylemektedir. “Okumaya yeni başlayan, ilkokulun ilk sınıflarındaki öğrencilere ya da bir yabancı dili öğrenmeye başlayanlara ilk aşamada öğretilmesi gereken sözcüklerin hangileri olduğu, dilin sözcüklerinin hangi sıraya göre tanıtılması gerektiği saptanırken, değişik gereksinimleri karşılayan ana dili ve yabancı dil sözlükleri hazırlanırken dildeki öğelerin sıklıklarının bilinmesi gerekmektedir” diyerek konunun ne denli hassas olduğunu vurgulamıştır (Aksan 2009: 20).

“Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde, hedef kitleye temel düzeyde kaç kelime verilebilir ya da verilmelidir? Bunları belirlerken ölçütlerimiz ne veya neler olmalıdır? Bütün bu soruların cevapsız kalmaması ve temel söz varlığının belirlenmesine yönelik çalışmaların, dil öğretiminde bir işlevinin olabilmesi için öncelikle Türkçenin hedef kitleye ne derece öğretileceğinin iyi belirlenmesi gerekir” (Barın 2003: 312). Barın’ın bu tespiti konunun ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninde, temel seviye sözcük düzeyleri; A1 için “Belirli somut durumlar için tek sözcük ve söz öbeklerinden oluşan temel sözcük bilgisine sahiptir” olarak geçmekte; A2 için ise “Temel iletişimsel gereksinimleri ifade edecek yeterli sözcük dağarcığına sahiptir” şeklinde ifade edilmektedir (CEFR 2001; MEB 2009: 106). Bu noktadan hareketle yapılacak ilk çalışmalardan biri de hedef kitleye ne kadar kelime öğretileceği ve bu kelimelerin hangileri olacağıdır. “Temel söz varlığını belirlerken öncelikle, organ ve akrabalık adlarının, sayıların, günlük hayatta sıkça kullanılan isim ve fiiller ile onlarla ilişkisi olan kelimelerin, sıkça kullanılan deyimler, atasözleri ve iletişimde önemli bir yeri olan kalıplaşmış sözlerin ele alınması gerekmektedir” (Barın 2003: 31).

Yabancılarla Türkçe öğretiminde öğren(i)cilerin en çok hata yaptığı konulardan biri et-, yap-, ol- gibi yardımcı fiillerin yanlış yerde kullanılmasıdır. Et- yardımcı fiili tek başına kullanıldığı zaman, bu yardımcı fiilin anlamı; yap-, meydana getir-, olmasını sağla- şeklindedir. Et- fiili geçişli bir fiil olmasına rağmen kurduğu birleşik fiili, yapısına göre hem geçişli hem geçişsiz yapabilmektedir. Aynı zamanda üzerine getirilen eklerle etken, edilgen, ettirgen, dönüşlü olabilmekte ve farklı anlamlar, deyimler ya da mecazi ifadeler de ihtiva edebilmektedir (Ediskun 1999: 243). Çoğu zaman öğren(i)ciler bu fiilleri maalesef hatalı olarak kullanmaktadır. Biz bu kelimeleri her ne kadar gramer yapısına fazla girmeden kelime formatında öğretmeye çalışsak da öğren(i)ci kendisi bunu otomatik olarak kodlamaya çalışmaktadır. Bazı et- fiilli birleşik yapıların birbiriyle alternatifli kullanılıyor olması da bu hataları arttırabilmektedir. Mesela kahvaltı yap- ve kahvaltı et- kelimeleri günlük hayatta birlikte kullanılabilir. Bu durum bazı öğrenciler için farklı örneklerde bu iki yapının aynı mana taşıdığı fikrini ortaya çıkarabilmekte ve yanlışlıkları çoğaltmaktadır. Örneğin et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin günlük hayatta, deyimlerde, atasözlerinde, fıkralarda, hikâyelerde vb. yerlerde kullanımı da dikkate alınmalıdır. Örneğin baş et-, canına tak et-, arz et- veya hasta et- günlük hayatta en sık kullanılan deyimlerden

olmuşlardır. A2 seviyesinden itibaren bu yapıların öğretilmesi öğren(i)cinin kendine dolayısıyla dile olan hâkimiyetini ve güvenini artıracaktır. Bu sebeple bilhassa ders kitaplarında bu tip örneklere dikkat edilmelidir. Kelime bilgisi ve dolayısıyla kelimeleri doğru kullanma; öğren(i)cinin konuşulan şeyleri anlamasında, duygu ve düşüncelerini doğru şekilde karşı tarafa iletmesinde ve dil becerilerini aktif olarak kullanabilmesi açısından son derece önemlidir. Çünkü öğren(i)ci kelimeleri doğru ve yerinde kullanarak iyi bir konuşma yeteneği, etkili ve anlaşılır bir yazma yaparak iyi bir yazma becerisi kazanacaktır. Aynı şekilde bunlara bağlı olarak öğren(i)ci okuduğu metinleri doğru bir şekilde anlayarak yerinde bir anlamlandırma da yapacaktır (Batur ve Özcan 2018: 23).

Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili pek çok kitap ve dil öğretim seti bulunmaktadır. Bu kitaplardan biri de Yeni Hitit Dil Öğretim setidir. Bu kitap Yunus Emre Enstitüsü tarafından yurt dışındaki Türk Kültür Merkezlerinde ve Türkoloji bölümlerinde kullanılmıştır. “Fakat kitaplar Türkiye’de Türkçe öğrenenlere yönelik hazırlandığı için yurt dışında bu kitapların okutulması dil öğretimini zorlaştırmaktadır. Özellikle kitaptaki metinlerin yurt dışında Türkçe öğrenen öğrencilerin seviyesine uygun olmayışı ve kitabın içerdiği gramerin veriliş şeklinin zor olması temel olumsuzlukların başında gelmektedir” (Boylu 2014: 346). Benzer durumları Yedi İklim Ders Kitapları için ya da Yabancılara Türkçe öğretimi yapan diğer ders kitapları için de söylemek mümkündür. Çünkü genel olarak ders kitaplarında “ya yapay bir dil kullanımını ya da ana dili Türkçe olanlara Türk dilinin öğretiminde kullanılabilecek metinlere yer verildiği” anlaşılmaktadır (Açık 2013: 6). Başka bir husus da ülkelere ve milletlere göre dil öğretim setlerinin hazırlanması konusudur. Çünkü Orta Asya’da Türkçe öğrenen öğren(i)cilerin Türkçeyi öğrenme hızıyla Çin’deki bir öğren(i)cinin öğrenme hızları haliyle farklılık gösterecektir. Tabii Orta Asya’da yapılan dil öğretiminde kelimelerin yalancı eşdeğerlik durumları üzerinde de durulması gereken başka bir husustur. Türkçede yer alan Arapça kelimelerin oldukça fazla olması yine Arap ülkelerindeki öğren(i)cilerin Türkçeye hâkimiyetini bir nebze kolaylaştırabilmektedir. Bu benzerliklerin bazen avantaja bazen de dezavantaja dönüşmesi ayrı bir tartışma konusudur. Fakat gerçek şu ki; söylemiş olduğumuz bütün bu etkenler kitap içerisinde yer alan kelimelere, deyimlere, atasözlerine, okuma metinlerine vb. pek çok içeriğe doğrudan veya dolaylı olarak etki etmektedir. Bu eksiklerin temelinde yatan sorun herkes tarafından kabul edilen bir yöntemle ortak bir paydada buluşulamamış olmasıdır. “Farklı amaçlarla yapılan çalışmalar, araştırmacıların birbirlerinden habersiz ve bağımsız hareket etmesi, yabancı ülkelerdeki çalışmalara olan bağımlılık, ekip çalışmalarındaki sınırlılıklar, disiplinler arası ilişkilendirmedeki eksiklikler, söz varlığı unsurlarının benimsenmesindeki ölçütler, hedef kitlenin belirlenmesi vb. faktörler bu durumun en önemli etkenleridir” (Baş 2011: 28).

2. Araştırmanın Amacı

“Yurt içinde ve yurt dışında Türkçe öğretim çalışmaları yürüten kişilerin Türkçe öğrenen hedef kitlenin öğretim sırasında karşılaştıkları zorlukları belirlemeleri Türkçe öğretiminin niteliğini arttıracaktır” (Temizyürek vd. 2016, 206). Sahada yani ders anlatımı esnasında öğren(i)cilerin yanlış veya eksikliklerini görmek ve bunları tespit etmek muhakkak ki akademik çalışmalara doğrudan katkılar sağlayacaktır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında ders anlatımında öğren(i)cilerin et- fiiliyle oluşturulan birleşik yapıları karıştırdıkları dikkatleri çekmektedir. Bu noktadan hareketle Yedi İklim Türkçe ve Yeni Hitit Türkçe ders kitaplarında et- yardımcı fiiliyle kullanılmış olan birleşik fiillerin karşılaştırmasını yapmak, sıklık analizini ortaya koymak ve

istatistiksel verilere dayanarak çözüm önerileri sunmak istenmiştir. Aynı zamanda et- yardımcı fiiliyle kurulmuş olan birleşik fiillerin metinlerdeki ve alıştırmalardaki tür ve şekillerini tespit etmek de amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- a) Yedi İklim ve Yeni Hitit Türkçe temel seviye ders kitaplarında et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller nelerdir ve kaç tanedir?
- b) Belirtilen ders kitaplarında tespiti yapılan et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin sıklık analizi ve seviyelere göre (A1-A2) dağılımı nasıldır?
- c) Belirtilen ders kitaplarındaki et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin hangileri ortak, hangileri ortak değildir?
- d) Belirtilen ders kitaplarında et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin tutarlılık durumu nedir?

3. Yöntem ve Sınırlılıklar

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde pek çok kurum ve kuruluş bulunmakta ve bu kurumların kullandığı ders kitapları genelde aynı olsa da özelde farklılıklar göstermektedir. Temel gayeleri yabancılara Türkçeyi en iyi şekilde öğretmek olan ve bu amaçla hazırlanan ders kitap ve materyalleri günden güne farklı yöntem ve tekniklerle yeni bir ivme kazanmaktadır. Yedi İklim Dil Öğretim Seti ve Yeni Hitit Dil Öğretim Seti de bu ders kitaplarından bazılarıdır. Yedi İklim ve Yeni Hitit ders kitaplarının gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Yabancılara Türkçe Öğretiminde kullanılmış ya da kullanılıyor olması bu iki kitapta yer alan et- fiilli birleşik yapıların incelenmesi merakını özellikle ortaya koymuştur. Çalışmada, Yedi İklim Türkçe ve Yeni Hitit ders kitaplarında et- yardımcı fiiliyle kurulmuş olan birleşik fiiller taranmış olup burada yer alan örnekler alıştırmaya türleri ve becerilerine göre sınıflandırılmıştır. Daha sonra kitaplarda yer alan ve yer almayan fiiller tespit edilmiş olup ortak olan fiillerin kelime sıklığına göre bir analizi yapılmıştır. Tablolar ve grafikler şeklinde ele alınan tespitlerle çalışmanın daha verimli olması hedeflenmiştir. Çalışma, ders kitaplarıyla sınırlı olup konunun daha verimli olması açısından çalışma kitapları konuya dâhil edilmemiştir.

Çalışma ders kitaplarında yer alan et- fiiliyle oluşturulan tüm kelimelerin taranmasıyla ele alınmıştır. Kelimelerin hangi seviyede, ünite, cümlede, alıştırmaya ve kazanımlarda yer aldığı tespit edilmiş ve bu noktalardan hareketle objektif değerlendirmelerde bulunulmuştur.

4. Çalışmanın Önemi

Yabancılara Türkçe Öğretimi alanında Kâşgarlı Mahmud'un Dîvân u Lugâti't Türk adlı muazzam eserinden itibaren pek çok çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Lakin geniş tabanlı ve sistemli bir yabancılara Türkçe öğretiminin gelişen teknoloji ve değişen hayat standartlarıyla birlikte iki binli yıllardan itibaren yaygınlaştığı düşünülürse bu alanla ilgili çalışmalarda eksik ve yetersiz kalındığı anlaşılabilir. Lakin kelime sıklığı, isim soylu kelimeler, sıfatlar, okuma becerileri, ihtiyaç analizi gibi konularda son zamanlarda önemli pek çok çalışma yer almakta ve bu çalışmalar bilime değerli katkılar sağlamaktadır. Ders kitaplarında et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller de bu çalışmalardan hareketle dikkatleri farklı bir yöne çekmek ve fiil öğretiminin bilhassa da birleşik yapılarla oluşmuş fiillerin temel seviyedeki kullanım sıklığının sınırlarına bakarak daha iyiye ulaşmak hedeflenmektedir.

Temel seviyede isimlerin ve sıfatların öğretilmesi öğren(i)cinin dil öğretiminde tanıştığı ve öğrenilmesinin daha kolay olduğu kelimeler ve yapılarıdır. Bu kelimeleri takiben dolayısıyla yemek, uyumak, gitmek vb. gibi basit fiiller gelmektedir. Öğren(i)cilerin bu kelimeleri veya konuları anlamasında ciddi bir sıkıntı yaşadıkları görülmezken bu yapılardan biraz daha farklı olarak meydana gelen ve kullanılan birleşik yapıları fiillerde daha fazla hata yaptıkları dikkatlerden kaçmamıştır. Ana dili Türkçe olan kişilerin bile fazla hata yaptığı konulardan olan bu durum yabancılara Türkçe öğretiminde özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü kahvaltı etmek ya da kahvaltı yapmak şeklinde ifade ettiğimiz fiil TDK Türkçe Sözlük'te kahvaltı et- şeklinde "hafif yiyeceklerle karın doyurmak" olarak yer almaktadır (TDK Türkçe Sözlük 1998: 1159). Ama günlük hayatta ikisini de aktif olarak kullanabilmekteyiz. Buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat ödev yap- ve ödev et- olarak birbirinin yerine bir kullanım mümkün değildir. Biz bu ifadeleri sadece kelime şeklinde olarak öğresek de öğren(i)ci otomatik olarak yani sistem dışı bir refleksle kodlama yapmaya çalışabilmektedir. Bu tür hataları en aza indirebilmek ve doğru öğretimi yapabilmek adına temel seviyede et- fiiliyle oluşturulan kaç kelime yer aldığı merak edilerek bu çalışma hazırlanmıştır.

5. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Yedi İklim ve Yeni Hitit temel seviye ders kitaplarında geçen et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillere yönelik elde edilen bilgi ve bulgular araştırmanın amacına göre alt başlıklar halinde yorumlanarak sunulmuştur.

5.1. Yedi İklim ve Yeni Hitit Temel Seviye Ders Kitaplarında Tespit Edilen et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Tüm Birleşik Fiiller

Bu başlık altında Yedi İklim Türkçe ve Yeni Hitit Türkçe temel seviye ders kitaplarında yer alan et- fiiliyle oluşturulan tüm birleşik fiiller yer almaktadır. Bu fiiller alfabetik olarak şu şekildedir:

No	Yedi İklim Türkçe	No	Yeni Hitit Türkçe
1	acele et-	1	acele et-
2	affet-	2	affet-
3	arkadaşlık et-	3	alay et-
4	arzu et-	4	ateş et-
5	ayırt et-	5	bahset-
6	bahset-	6	bencillik et-
7	beddua et-	7	dans et-
8	belli et-	8	davet et-
9	davet et-	9	devam et-
10	devam et-	10	dikkat et-
11	dikkat et-	11	eşlik et-
12	dikte et-	12	fark et-
13	dua et-	13	göç et-
14	eksik et-	14	hareket et-
15	elde et-	15	hayal et-
16	eşlik et-	16	hediye et-
17	fark et-	17	hisset-
18	gayret et-	18	hitap et-
19	hareket et-	19	ısrar et-
20	hediye et-	20	icat et-
21	hisset-	21	idare et-

22	hizmet et-	22	ihmal et-
23	hükmet-	23	intihar et-
24	icat et-	24	iptal et-
25	ifade et-	25	itiraz et-
26	iflas et-	26	kabul et-
27	ikram et-	27	kavga et-
28	ilave et-	28	kaybet-
29	inşa et-	29	keşfet-
30	kabul et-	30	kontrol et-
31	kahvaltı et-	31	kurban et-
32	kat et-	32	merak et-
33	kavga et-	33	muayene et-
34	kaybet-	34	mutlu et-
35	kaydet-	35	müdahale et-
36	keşfet-	36	nefret et-
37	memnun et-	37	park et-
38	merak et-	38	rahat et-
39	muayene et-	39	rahatsız et-
40	mutlu et-	40	reddet-
41	not et-	41	rica et-
42	rahatsız et-	42	seyahat et-
43	rica et-	43	seyret-
44	servis et-	44	sohbet et-
45	seyahat et-	45	söz et-
46	seyret-	46	şikayet et-
47	sohbet et-	47	tahmin et-
48	şikayet et-	48	takip et-
49	tahmin et-	49	takviye et-
50	takip et-	50	tamir et-
51	tamir et-	51	tarif et-
52	tarif et-	52	tavsiye et-
53	tasarruf et-	53	tebrik et-
54	tavsiye et-	54	tedavi et-
55	tebrik et-	55	tekrar et-
56	tedavi et-	56	telefon et-
57	tekrar et-	57	tercih et-
58	telaffuz et-	58	terfi et-
59	telefon et-	59	terk et-
60	tercih et-	60	test et-
61	tereddüt et-	61	teşekkür et-
62	terk et-	62	yardım et-
63	teslim et-	63	yolculuk et-
64	tespit et-	64	zannet-
65	teşekkür et-	65	ziyaret et-
66	tezahürat et-		
67	veda et-		
68	yardım et-		
69	zahmet et-		
70	zannet-		
71	ziyaret et-		

Tablo 1: Tespit Edilen et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Tüm Birleşik Fiiller

Tablo 1'e göre Yedi İklim'de 71, Yeni Hitit'te 65 farklı et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu tablodaki kelime listeleri incelendiğinde toplam 96 farklı fiilin yer aldığı görülmektedir. Detaylı bir tarama sonucunda oluşturulan bu fiil listesi, kelime öğretimi sürecinde öğreticiler tarafından öğren(i)cilere görsel materyaller eşliğinde sunulabilir.

5.2. Yedi İklim ve Yeni Hitit Temel Seviye Ders Kitaplarında Tespit Edilen et-Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiillerin Seviyelere Göre Dağılımı ve Sıklık Analizi

Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A1 ve A2 olarak iki ayrı kitap halinde bulunmakta ve bu kitaplarda sekizer ünite yer almaktadır. Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti ise A1 ve A2 olarak tek bir kitapta yer almakta ve 12 üniteden meydana gelmektedir. Yeni Hitit Dil Öğretim Setinde yer alan bu birleşik fiillerin tespiti için ilk 6 ünite A1 olarak, diğer 6 ünite ise A2 olarak ele alınmıştır.

Tespit edilen birleşik fiiller frekansı yüksek olandan düşük olana doğru sıralanmış olup frekansı eşit olan kelimeler ise alfabetik olarak verilmiştir. Bu birleşik fiillerin seviyelere göre dağılımı ve sıklık analizi şu şekildedir:

Yedi İklim	A1	A2	f	Yeni Hitit	A1	A2	f
teşekkür et-	47	17	64	teşekkür et-	9	10	19
kahvaltı et-	17	7	24	tercih et-	2	15	17
tercih et-	6	15	21	hisset-		13	13
affet-	13	6	19	yardım et-	2	11	13
seyret-	8	11	19	idare et-		10	10
devam et-	7	9	16	devam et-	2	7	9
merak et-	4	9	13	dikkat et-	2	7	9
yardım et-	5	7	12	seyret-	3	6	9
sohbet et-	5	6	11	telefon et-	3	5	8
davet et-	4	6	10	merak et-	3	4	7
hareket et-	6	3	9	davet et-	1	5	6
ziyaret et-	3	6	9	kontrol et-	2	4	6
takip et-	1	7	8	nefret et-	4	2	6
rica et-	5	2	7	affet-	3	2	5
seyahat et-	3	3	6	dans et-	3	2	5
şikayet et-	3	3	6	kabul et-	1	4	5
telefon et-	4	2	6	rica et-	2	3	5
ikram et-	2	3	5	sohbet et-	2	3	5
kabul et-		5	5	şikayet et-	2	3	5
kaybet-	1	4	5	ziyaret et-		5	5
bahset-	3	1	4	hareket et-	1	3	4
dikkat et-		4	4	keşfet-	3	1	4
hediye et-	1	3	4	park et-	1	3	4
rahatsız et-	1	3	4	rahatsız et-		4	4
terk et-	2	2	4	seyahat et-	1	3	4
acele et-		3	3	tarif et-	4		4
icat et-	3		3	acele et-	1	2	3
ifade et-		3	3	eşlik et-		3	3
kavga et-		3	3	fark et-		3	3
mutlu et-		3	3	ısrar et-	1	2	3
tebrik et-		3	3	kaybet-	2	1	3
tedavi et-	3		3	tahmin et-	1	2	3
dikte et-	1	1	2	terfi et-		3	3
dua et-		2	2	bahset-	1	1	2
fark et-		2	2	hayal et-		2	2
ilave et-		2	2	icat et-		2	2
keşfet-		2	2	ihmal et-	1	1	2
memnun et-	1	1	2	kavga et-		2	2
muayene et-	1	1	2	kurban et-		2	2
tamir et-		2	2	tamir et-	2		2
tarif et-	2		2	tebrik et-		2	2
tavsiye et-		2	2	tekrar et-	2		2
tekrar et-	2		2	yolculuk et-		2	2

telafluz et-	1	1	2	alay et-		1	1
teslim et-		2	2	ateş et-	1		1
zahmet et-		2	2	bencillik et-		1	1
arkadaşlık et-	1		1	göç et-		1	1
arzu et-	1		1	hediye et-	1		1
ayırt et-	1		1	hitap et-	1		1
beddua et-		1	1	intihar et-		1	1
belli et-		1	1	iptal et-	1		1
eksik et-		1	1	itiraz et-		1	1
elde et-		1	1	muayene et-		1	1
eşlik et-		1	1	mutlu et-		1	1
gayret et-		1	1	müdahale et-		1	1
hisset-		1	1	rahat et-		1	1
hizmet et-		1	1	reddet-		1	1
hükmet-		1	1	söz et-	1		1
iflas et-		1	1	takip et-		1	1
inşa et-		1	1	takviye et-	1		1
kat et-		1	1	tavsiye et-	1		1
kaydet-	1		1	tedavi et-		1	1
not et-	1		1	terk et-	1		1
servis et-		1	1	test et-		1	1
tahmin et-	1		1	zannet-		1	1
tasarruf et-		1	1	Toplam	75	179	254
tereddüt et-		1	1				
tespit et-		1	1				
tezahürat et-		1	1				
veda et-		1	1				
zannet-		1	1				
Toplam	171	198	369				

Tablo 2: Tespit Edilen et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiillerin Seviyelere Göre Dağılımı ve Sıklık Analizi

et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin hepsinin kelime sıklığına bakıldığında bu fiillerin Yedi İklim A1’de 171, A2’de 198 olmak üzere toplamda 369; Yeni Hitit A1’de 75, A2’de 179 olmak üzere toplamda 254 defa geçtiği tespit edilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi Yedi İklim Türkçe Öğretim Setindeki ve Yeni Hitit Türkçe Öğretim Setindeki kelimeleri daha teferruatlı incelemek mümkündür. Bu sette bazı kelimelerin sadece A1’de, bazı kelimelerin sadece A2’de ve bazı kelimelerin ise her iki düzeyde de yer aldığı görülmüş ve bu yapıların kelime tekrar sıklığı tespit edilmiştir.

Yedi İklim ders kitabında sadece A1 seviyesinde yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *arkadaşlık et-, arzu et-, ayırt et-, icat et-, kaydet-, not et-, tahmin et-, tarif et-, tedavi et-, tekrar et-*

Yedi İklim ders kitabında sadece A2 seviyesinde yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *acele et-, beddua et-, belli et-, dikkat et-, dua et-, eksik et-, elde et-, eşlik et-, fark et-, gayret et-, hisset-, hizmet et-, hükmet-, ifade et-, iflas et-, ilave et-, inşa et-, kabul et-, kat et-, kavga et-, keşfet-, mutlu et-, servis et-, tamir et-, tasarruf et-, tavsiye et-, tebrik et-, tereddüt et-, teslim et-, tespit et-, tezahürat et-, veda et-, zahmet et-, zannet-*

Yedi İklim ders kitabında her iki seviyede de yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *affet-, bahset-, davet et-, devam et-, dikte et-, hareket et-, hediye et-, ikram et-, kahvaltı et-*

, kaybet-, memnun et-, merak et-, muayene et-, rahatsız et-, rica et-, seyahat et-, seyret-, sohbet et-, şikayet et-, takip et-, telaffuz et-, telefon et-, tercih et-, terk et-, teşekkür et-, yardım et-, ziyaret et-

Yeni Hitit ders kitabında sadece A1 seviyesinde yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *ateş et-, hediye et-, hitap et-, iptal et-, söz et-, takviye et-, tamir et-, tarif et-, tavsiye et-, tekrar et-, terk et-*

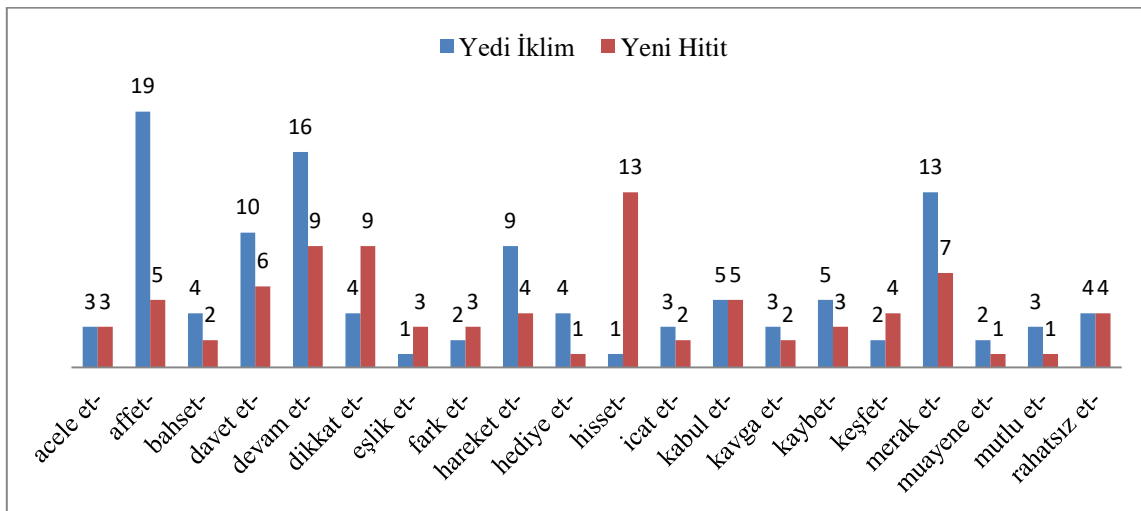
Yeni Hitit ders kitabında sadece A2 seviyesinde yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *alay et-, bencillik et-, eşlik et-, fark et-, göç et-, hayal et-, hisset-, icat et-, idare et-, intihar et-, itiraz et-, kavga et-, kurban et-, muayene et-, mutlu et-, müdahale et-, rahat et-, rahatsız et-, reddet-, takip et-, tebrik et-, tedavi et-, terfi et-, test et-, yolculuk et-, zannet-, ziyaret et-*

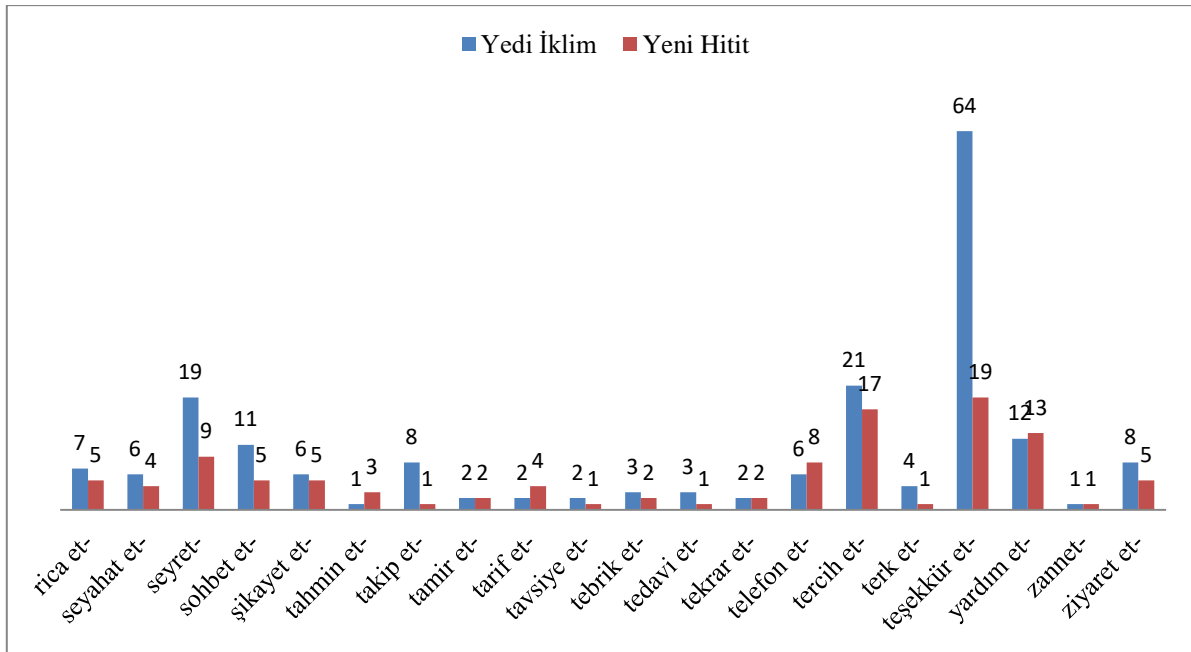
Yeni Hitit ders kitabında her iki seviyede de yer alan et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller şunlardır: *acele et-, affet-, bahset-, dans et-, davet et-, devam et-, dikkat et-, hareket et-, ısrar et-, ihmal et-, kabul et-, kaybet-, keşfet-, kontrol et-, merak et-, nefret et-, park et-, rica et-, seyahat et-, seyret-, sohbet et-, şikayet et-, tahmin et-, telefon et-, tercih et-, teşekkür et-, yardım et-*

5.3. Yedi İklim ve Yeni Hitit Temel Seviye Ders Kitaplarındaki et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Ortak ve Ortak Olmayan Birleşik Fiiller

İncelenen ders kitaplarında; *et-* yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin A1-A2 temel seviyede iki ders kitabında ortak olan ve birbirleriyle hiçbir ortaklık ilişkisi olmayan kelimeler yer almıştır. Bu kelimelerin bazıları cümle veya metinlerde anlamı tamamlamaya yarayan yardımcı kelimeler olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bir diğer önemli nokta bazı kelimelerin temel becerilere göre dağılımında bir eşitlik olmaması ve kelime sıklığının farklı olması da öğretimi istenilen düzeye taşıyamamaktadır. Bununla birlikte bazı kelimelerin A1-A2 temel düzey kelimeler olmasına rağmen kelime sıklığının ve oranının aynı olmadığı da tespit edilmiştir. Bu etkenler öğretimi istenilen kelimeler için maalesef bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Yedi İklim ve Yeni Hitit temel seviye ders kitaplarında geçen *et-* yardımcı fiiliyle oluşturulan ortak birleşik fiiller ve sıklık analizi şu şekildedir:

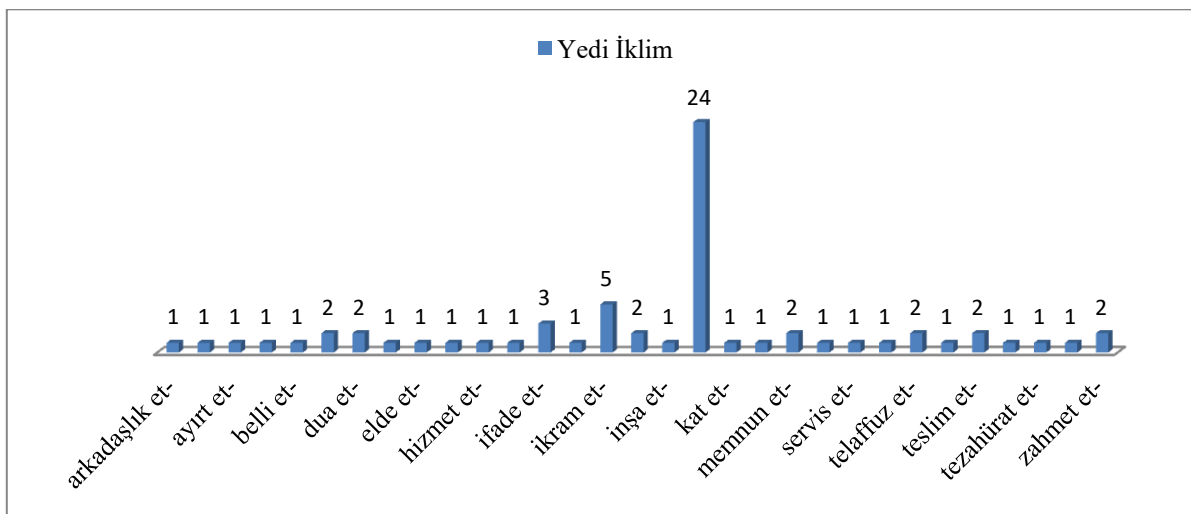

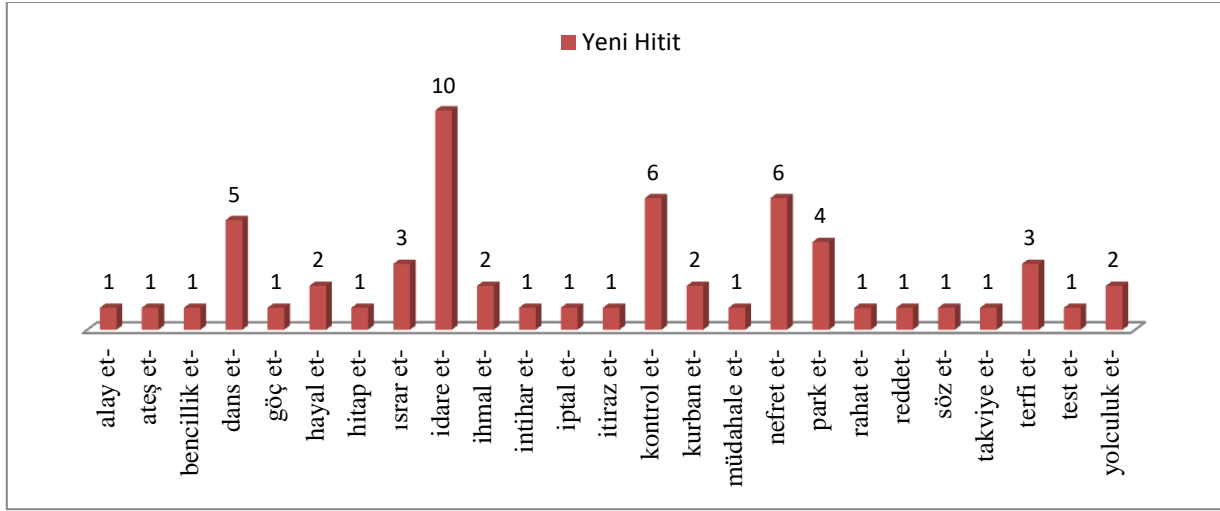

Grafik 1: Tespit Edilen et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Ortak Birleşik Fiiller

Her iki ders kitabında da 40 tane et- fiiliyle oluşturulan ortak kelime tespit edilmiştir. Bazı kelimelerin tekrar sıklığı birbirine yakın olsa da genel olarak orantılı olmadığı görülmüştür. Yedi İklim’de et- fiiliyle oluşturulan birleşik yapılara bakıldığında tekrar sıklığı en fazla olan kelimeler; *teşekkür et-*, *tercih et-*, *affet-* ve *seyret-* kelimeleridir. Yeni Hitit’te et- fiiliyle oluşturulan birleşik kelimelerde tekrar sıklığı en fazla olan kelimeler ise *teşekkür et-*, *tercih et-* ve *hisset-* kelimeleridir. Yedi İklim’de ve Yeni Hitit’te ortak olan kelimelerin sıklığına bakıldığında bu yapıların Yedi İklim’de 301 defa, Yeni Hitit’te 195 defa geçtiği belirlenmiştir.

Yedi İklim ve Yeni Hitit temel seviye ders kitaplarında geçen et- yardımcı fiiliyle oluşturulan ortak olmayan birleşik fiiller ve sıklık analizi şu şekildedir:

Grafik 2: Tespit Edilen et- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Ortak Olmayan Birleşik Fiiller

Grafik 2’de yer alan ortak olmayan fiillere bakıldığında Yedi İklim’de 31, Yeni Hitit’te 25 kelime karşımıza çıkmaktadır. Yedi İklim’de et- fiiliyle oluşturulan ve en fazla tekrar eden fiiller; *kahvaltı et-* ve *ikram et-*’tir. Yeni Hitit’te en fazla tekrar eden et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller ise *idare et-*, *kontrol et-*, *nefret et-* ve *dans et-*’tir. Tüm ortak olmayan fiillerin sıklığı Yedi İklim’de 67, Yeni Hitit’te ise 59’dur.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan çalışmada Yedi İklim temel seviyede 71, Yeni Hitit temel seviyede 65 tane et- fiiliyle oluşturulan birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu fiillerin 40 tanesi ortak, 56 tanesi farklı fiillerdir. et- fiiliyle oluşturulan kelimelerin hepsinin kelime sıklığına bakıldığında bu yapıların Yedi İklim’de 369 defa, Yeni Hitit’te 254 defa geçtiği görülmüştür.

Kelime tekrar sıklığı en fazla olan fiil, Yedi İklim’deki *teşekkür et-*’tir. Bu fiil Yedi İklim’de tam 64 defa tekrar etmektedir. Bu kelime Yeni Hitit’te 19 defa tekrar etmektedir. Dolayısıyla bu fiil, tekrar sıklığı arasındaki farkın en fazla olduğu fiil özelliğini de taşımaktadır. Bu fiilden sonra tekrar sıklığı en fazla olan diğer bir fiil, *tercih et-*’tir. Bu fiil Yedi İklim’de 21, Yeni Hitit’te 17 defa geçmektedir. *teşekkür et-* fiilinden sonra aradaki farkın en fazla olduğu diğer bir fiil ise *hisset-*’tir. Bu fiil Yedi İklim’de 1 defa, Yeni Hitit’te 13 defa tekrar etmektedir.

takip et-, *merak et-*, *hisset-* gibi bazı fiillerde temel anlamdan uzaklaştığı fark edilmiştir. Çünkü bazı kelimelerin TDK Türkçe Sözlük’te birden fazla anlamı bulunmaktadır. Mesela “*Kendimi iyi hissediyorum.*” cümlesindeki *hisset-* ile “*Bir şey olacağını hissediyorum.*” cümlesindeki *hisset-* birbirinden farklı anlamlar ifade etmektedir. Birinci cümlede “*Kendimi mutlu addediyorum, sayıyorum.*” manasındayken ikinci cümlede yer alan anlam “*Bir şey seziyorum, anlıyorum.*” şeklindedir. Yapılan çalışmada buna benzer tespitlere ve farklılıklara rastlanmıştır. Özellikle hedef kelimelerin anlamları arasındaki tutarlılığa dikkat etmek temel seviyedeki öğren(i)cilerin özgüvenini kazanmada etkili bir unsurdur.

Bazı kelimelerin sadece tek bir metin ya da iki metnin içerisinde tekrar ettiği ve başka hiçbir üniteye yer almadığı görülmüştür. Öğren(i)cilerin kelimeyi unutmaması için sonraki ünitelerde de tekrar etmesi önemlidir. Dolayısıyla kelimelerin metnin özelinde mi yoksa genelinde mi geçtiği kesin olarak ayırt edilememektedir. Örneğin; Yedi İklim’de geçen *dikte et-* ve *telaffuz et-* gibi bazı fiiller sadece ünite sonlarında bulunan “Kendimi Değerlendiriyorum” kısmı içerisinde yer almıştır. Bu fiillerin tekrar sıklığı az olup öğretimi birinci derecede hedeflenen fiiller arasında değildir.

İncelenen kitaplarda, metinlerde yer alan bazı kelimelerin eş anlamlılarının tercih edildiği fark edilmiştir. Mesela; *seyret-* kelimesi Yedi İklim’de 19 defa, Yeni Hitit’te 9 defa tekrar etmiştir. Ama bu kelimenin eş anlamı olan *izle-* fiili Yeni Hitit’te daha fazla kullanılmıştır. Burada akla gelen soru, eş anlamlı kelimelerin -isim veya fiil cinsinden- ders kitaplarının genelinde ne kadar kullanıldığı ya da kullanılması gerektiğidir.

göç et-, *eksik et-*, *kat et-*, *tespit et-*, *intihar et-*, *beddua et-*, *bencillik et-* gibi fiillere baktığımız zaman genellikle bu fiillerin metnin içerisinde yer alan ama öğretilmesi birinci derecede amaçlanmayan kelimeler olduğu görülmektedir. Bu kelimeler hedef kelimelerin öğretilmesi için metnin içerisinde yer alan yardımcı ve tamamlayıcı kelimelerdir. Çünkü bu kelimeler temel seviyeden ziyade orta seviye hatta ileri seviyeye uygun kelimeler olduğu saptanmıştır.

hediye et- fiili temel seviye için önemli olan kelimelerden biridir. Fakat temel seviye için genel tekrar sıklıkları Yedi İklim’de 4, Yeni Hitit’te 1’dir. Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında hedef kelimenin kaç defa tekrar etmesi gerektiğiyle ilgili net bir çizginin olmadığı görülmektedir. Yani bir kelime okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinde ya da etkinliklerinde kaç defa tekrar etmesi gerektiği bilinmemektedir.

kahvaltı et- fiili Yedi İklim’de 24 defa geçmektedir. Aynı kelime Yeni Hitit’te hiç geçmemektedir. Yeni Hitit’te kahvaltı yap- şeklinde geçen bu fiil 8 defa tekrar etmektedir. Buradaki örnekte olduğu gibi bazı kelimelerin gündelik yaşamda kullanılan diğer şekillerinin yer aldığı görülmektedir. Bu durum dili yeni öğrenen öğren(i)cilerin *et-* ve *yap-* yardımcı fiillerinin işlevlerinde karışıklık yaşamasına sebebiyet verebilmektedir.

Her iki dil öğretim setinde de geçen ortak fiillerden olan *zannet-*, *muayene et-*, *tavsiye et-* gibi fiiller kelime sıklığı az olup öğretimi birinci derecede amaçlanmamaktadır. Burada dikkat çekilmek istenen husus, bu fiillerin ortak olmasının A1-A2 temel seviye kelimeleri olduğu anlamı taşımamasıdır.

Yeni Hitit’te geçen *dans et-* (5), *kontrol et-* (6), *nefret et-* (6) fiilleri Yedi İklim’de hiç yer almamaktadır. Temel seviye söz varlığı göz önüne alındığında bu kelimelerin temel seviye Türkçe dil öğretim kitaplarında mutlaka yer alması gerektiği düşünülmektedir.

idare et- fiili Yeni Hitit’te 10 defa geçmektedir. Kelime sıklığı açısından incelendiğinde azımsanmayacak kadar tekrar ettiği düşünülse de bu fiilin en büyük çelişkisi, tek bir metin içerisinde yer almasıdır. Bu fiilin aynı metin içerisinde kalıp söz olarak geçtiği belirlenmiştir.

Genel olarak *et-* fiiliyle oluşturulan kelimelerin dağılımında hem becerilere göre hem de ünitelere göre bir orantı bulunmamaktadır. Çoğu kelime tek bir üniteye ya da tek bir beceri içerisinde yer almakta, bu durum ise *et-* fiiliyle oluşturulan kelimelerin öğretimini zorlaştırmaktadır.

7. Öneriler

et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiiller temel seviyede öğren(i)cilerin en çok karıştırdığı türlerin başında gelmektedir. Bundan dolayı bu kelimelerin temel becerilere göre hem eşit hem de tekrar edilebilecek bir konumda kullanılmasına dikkat edilmelidir. Bu durum ders kitaplarında olması gerekenin üstünde veya altında olduğunda öğretilmesi gereken ve hedeflenen kelimeler görevlerini layıkıyla gerçekleştiremezler. Bu nedenle ders kitapları hazırlanırken aşağıdaki önerileri dikkate almak ve kitapları bu şekilde hazırlamak gerekmektedir.

Ders kitaplarının hazırlanmasında öğretimi hedeflenen kelimelerin sıklık analizleri yapılmalı ve bu analizler dikkate alınarak temel becerilere orantılı olarak dağıtılmalıdır.

et- yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerin öğretiminde görsel unsurlara daha fazla yer verilmeli ve bu yardımcı fiillerin hangi durumlarda ortaya çıktığı verilecek örneklerle öğrencilere sezdirilmelidir.

Seviyeye uygun olarak *et-* yardımcı fiiliyle kurulmuş birleşik fiillere bolca örnekler verilmelidir.

Türk Dünyası ülkelerinde Türkiye Türkçesi öğretimi yapılırken *et-* yardımcı fiili üzerinde eğitimciler tarafından ayrıca durulmalı; Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Özbek Türkçesi ve diğer Türk lehçe ve şivelerinde yaygın olarak kullanılan *kıl-* fiiliyle karıştırılmasına engel olunmalıdır.

et- yardımcı fiiliyle kurulmuş olan birleşik fiillerin çoğu yabancı dillerden dilimize girmiş olan kelimeler olduğu için bu kelimelerin telaffuzları üzerinde daha fazla durulmalıdır.

et- yardımcı fiiliyle kurulan birleşik fiillerde ünlü düşmesi ve ünsüz türemesi gibi ses olayları olduğu için yazım kuralları üzerinde durulmalıdır.

Temel seviyede *et-* yardımcı fiiliyle oluşturulan birleşik kelimelerin sayısal tespiti yapılarak bu tespitte yer alan kelimelerin çizelgeleri hazırlanmalıdır.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin Yabancılara Türkçe Öğretimine (YTÖ) uyarlanması kelime sıklığı, söz varlığı gibi etkenlere dikkat edilmeli ve ders kitapları ve materyallerinde bir tutarlılık olmalıdır.

Yabancılara Türkçe Öğretimi alanında ilgili Bakanlık Türkçenin dil yapısı ve söz varlığını dikkate alarak hem ulusal hem de uluslararası kültürü kapsayacak geniş çaplı bir müfredat oluşturmalıdır.

Öğretilmesi gereken kelimelerin sayısı, önceden öğrenilen kelimelerin tekrar sıklığı ve okuma metinlerindeki oranı tespit edilmelidir.

et- yardımcı fiiliyle oluşan deyimlere, atasözlerine vb. türlere ders kitaplarında seviyeye uygun olarak yer verilmelidir.

Fiillerin almış olduğu hal eklerinin öğretimiyle ilgili olarak ders kitaplarında yeterince etkinlik bulunmamaktadır. Hâlbuki ders kitaplarında fiiller ve aldıkları hal ekleriyle ilgili örnekler daha fazla yer verilmelidir.

Türkçe öğretim setlerinin her düzeyindeki ders kitaplarında ünitelerde yer alan fiiller ya ünite sonunda ya da kitabın sonunda dizin olarak öğren(i)ciye sunulmalıdır.

Kaynaklar

- Açık, Fatma (2013). Temel Türkçe (A1-A2) İçin Söz Dağarcığı Tespit Denemesi. *Abdurahman Güzel için Armağan Kitabı* içinde Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akpınar, Meriç (2010). *Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksan, Doğan (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, Mustafa (2008). *Sözüm Türkçe Üstüne*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Aydın, Murat (2015). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders ve Okuma Kitaplarındaki Kelime Sıklığı ve Seviyelere Göre Sözcük Hazinesi Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barın, Erol (2003). “Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi”, *TÜBAR Dergisi*, S.13, s.311-317.
- Barın, Erol vd. (2017). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Ders Kitabı (A1-A2)*. Ankara: Başak Yayınları.
- Baş, Bayram (2011). “Söz Varlığı ile İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler”. *TÜBAR*, S. XXIX, s. 27-61.
- Batur, Zekerya ve Özcan Halil Ziya (2018). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Temel Seviye İçin Kelime Belirleme Çalışması: Uşak Üniversitesi Örneği”. *Gelecek Vizyonlar Dergisi (fvj: Future Visions Journal)*, Cilt 2, Sayı 4, s. 20-30.
- Baydar, Turgut (2013). “İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.49, s.55-66.
- Bilgegil, M. Kaya (1982). *Türkçe Dil Bilgisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Boylu, Emrah (2014). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Temel Seviyedeki İranlı Öğrencilerin Yazma Problemleri”, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, S.6, s.335-349.
- Council Of Europe (2001). *Common European Framework Of Reference For Language: Learning, Teaching, Assesment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çil, Nazime (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Celal (2006). “Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti”, *Milli Eğitim Dergisi*, S.169, s.207-226.

- Ediskun, Haydar (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ediskun, Haydar (2004). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1984). *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Ergin, Muharrem (1989). *Türk Dil Bilgisi*. 18. Baskı, İstanbul: Bayrak Yayınları,
- Ergin, Muharrem (2012). *Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ergönenç Akbaba, Dilek (2007). “Türkiye Türkçesinde Yapısında İsim-Fiil Bulunan Birleşik Fiiller”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Cilt 1, s.83-95.
- Genjan, T. Nejat (2001). *Dil Bilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Kaplankıran, İbrahim (2016). “Kazakistan’daki 7. Sınıf Ana Dili Öğretimi Üzerine”, *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, s.65-80.
- Kaplankıran, İbrahim (2016). *Kazakistan’da 7. Sınıf Ders Kitabı Üzerinden Ana Dili Öğretimi Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplankıran, İbrahim (2017). “Kazakistan Cumhuriyetinde Eğitim Sisteminin Tarihî Seyri ve Günümüzdeki Yapısı”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), s.31-41.
- Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, Leyla (2005). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Karatay, Halit (2007). “Kelime Öğretimi”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, Cilt 27, s.141-153.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2010). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kumsar, Erdem ve Kaplankıran İbrahim (2016). “Kazakların Türkiye Türkçesi Öğreniminde Yaptıkları Yanlışlıklar ve Bu Yanlışlıkların Düzeltilmesine Yönelik Öneriler”, *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, s.81-103.
- Kurt, Cemil vd. (2009). *Yeni Hitit 1 Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özkan, Mustafa (2009). *Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özkan, Nevzat (2019). *Dünden Bugüne Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Şimşek, Pınar (2011). *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Okuma Metinleri ve Yardımcı Kitaplar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Temizyürek, Fahri vd. (2016). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlılara Birden Fazla (Çok) Çatılı Fiillerin Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar”, *TÜRÜK, Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:7, S.203-219.

Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.